

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 7. avgusta 1878.

Obseg: Razpis 4 državnih štipendij na c. k. viši kmetijski šoli Dunajski. — Najbolji in najcenejši pripomoček zoper snet v pšenici. — Mravlje niso sovražnice, ampak dobrotnice sadnemu drevju. — Gospodarske novice. — Kako naj stariši izrejajo svoje hčerke. — Ali u ali v? — Popotne črtice. (Dal.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razpis 4 državnih štipendij

na c. kr. viši kmetijski šoli Dunajski.

Na c. k. viši kmetijski šoli Dunajski (k. k. Hochschule für Bodenkultur) se oddadó za prihodnje šolsko leto 1878/9 4 državne štipendije po 400 gold., in sicer dve za učence kmetijstva, dve pa za učence gozdarstva.

Prošnje se adresirajo na c. kr. ministerstvo bogočastja in nauka in se zadnji čas do 25. septembra t. l. izročijo rektoratu gori imenovane više šole. Priložiti pa se mora prošnji veljavno spričalo uboštva, spričalo matúre gimnazijske ali višerealkine, pa če ima kdo še kaj družega, kar mu utegne služiti v priporočilo.

Na Dunaji 1. dne avgusta 1878.

Gospodarske skušnje.

Najbolji in najcenejši pripomoček zoper snet v pšenici.

S temi besedami se v časniku „Oesterr. landw. Wochenblatt“ priporoča višnjevi ali kupreni vitrijol (Kupfervitriol) zoper snetjavo pšenico (Weizenbrand).

Sol, ki se višnjev vitrijol imenuje, ni sicer nobena nova stvar, vendar ker jo neki pošten kmetovalec po najnovejših skušnjah v navedenem časniku tako živo priporoča in želi, da bi se to priporočilo tudi v našem časniku razglasilo, zato mu radi spolnujemo željo njegovo in priobčimo tudi v „Novicah“, kar on piše o tej stvari.

Zmirom in zmirom — pravi — se ponavljajo pritožbe, koliko škode vsako leto snet pšenici prizadeva in kako kmetovalci iščejo pomoči, da bi v okom prišli tej nadlogi. Na neki veliki grajščini južno zahodnega Moravskega upotrebujejo višnjevi vitrijol za obrambo pšeničnega snetu s tako izvrstnim vspehom, da se vse čudi. Jaz sam sem se tega prepričal. Ko je na njivah drugih bližnjih posestev snetjave pšenice bilo veliko, ni bilo tukaj nobenega sledu o njej. Na enem imenovanem bližnjih posestev je bilo toliko snetjave pšenice, da je 75 odstotkov pridelka pod zlo šlo, — na polji navedene grajščine pa je bila pšenica čisto zdrava, ker imajo navado, da seme pred setvijo vselej namakajo v vodi, v kateri se je raztopilo nekoliko višnjevega vitrijola.

Take skušnje so pač kažipot vsakemu gospodarju, da v nemar ne pušča toliko koristnega sredstva, ki se rabi tako-le:

V kadí, napolneni z gorko vodo, se raztopi višnjevega vitrijola, ki se v vsaki specerijski štacuni dobi funt po kakih 30 krajc., toliko, da na vedro vode pride malo manj kot 1 funt najfinejšega vitrijola. Pšenično seme se vsuje v koš in ta koš se postavi v kad. Vitrijolova voda razmoči seme v košu in naredi, da, ko se v košu seme premeša, vsa lahka in snetjava zrna splavajo na vrh. Ta zrna se posnamejo od zdravega semena, ki se potem iz koša vzame in na rjuho razgrne, da se posuši. Vsak koš mora najmanj 5 minut se namakati v vitrijolovi vodi.

To je gotovo lahek in dober kup pripomoček, da se gospodarji gotovo rešijo snetjave pšenice.

Tako piše „Oest. landw. Wochenbl.“, s katerim se tudi mi skladamo o tem, da se višnjevi vitrijol že od starodavnih časov prišteva onim sredstvom, ki pripomorejo k obrambi snetu v pšenici. Že leta 1779. namreč je zaslovéla ta sol, katero je Prevost posebno priporočal, vendar treba je gospodarju, ki hoče žito ubraniti snetjavosti, paziti še na marsikaj družega, da mu ne postane žito snetjavo, in to je, da si za setev izbere zmirom popolno zrelo seme, — da raji stareje seme seje, ne pa še le prejšnje leto pridelanega, — da izbere si prav čisto in ne nasmeteno seme in tako, ki je bilo na suhem mestu spravljeno, da žita ne seje na njivo s premladim gnojem in preveč pognojeno itd.

Mravlje niso sovražnice, ampak dobrotnice sadnemu drevju.

Zeló razširjena je kriva misel, kakor o marsikaterih drugih živalih, tako tudi o mravljah, da sadje na drevji kvarijo. Resnica je le to, da lezejo na drevje in zalezujejo raznoteri mrčes, ki ugonobuje sadje, kakor mušice (listne uši), škrlatne uši, gosenične ostanke, njihova jajca itd.

Da so mravlje koristne drevju, je temu med drugim dokaz tudi to, da na Laškem v več krajih nalašč mravlje imajo zato, da z dreves trebijo škodljivi mrčes.

Slavni Ratzeburg trdi, da mravlje pokončujejo mušice, njih ličinke in mešičke, nikdar pa zdravega sadja ne ogrizejo in tudi nikoli zdravih dreves ne ranijo.

Grof H. Attems v časniku „der prakt. Landwirth“ pripoveduje, da v svojem vrtu nalašč velika mravljišča

ima, katera skrbno varuje, kakor pravi, na korist sadnim drevesom; eno teh mravljišč je zdaj 5—6 let staro čez 1 meter široko; na nobenem mestu celega vrta niso drevesa tako čista vsega mrčesa, kakor tu, in nikjer jabelka tako ne rodijo, kakor tu; res je, da se mravlje piškavih jabelk, hrušek itd. rade lotijo, zdravih pa ne; zato je to, če ljudje mislijo, da so mravlje sadju škodljive, le zgolj domišlija; piškavo ali črvivo sadje pade z dreves brez mravelj. Če v črvivem sadju nahajamo mravlje, ne smemo misliti, da so one krive črvivosti, ne, ne, one lezejo v piškavo sadje le zato, da ondi črve lovijo. Zanimivo je tudi to, kar Friderik Müller poroča iz Brazilije, kakor ondi mravlje „Imbavba“ drevo varujejo škodljivih žaželk; Belt je nekaj enacega zasledil pri akacijah.

Tedaj vrtnarji! ne preganjajte mravelj, marveč varujte jih svojemu drevju na korist.

Laneno seme dobra živinska krma.

Dobro laneno seme se lahko dobro prodá, po slabem semenu pa ne bo dobrega prediva. Zato je bolje, da se tako seme za krmo porabi, ki živini dobro tekne in se z njim drugo žito prihrani.

Goveda se dadó z lanenimi prešami (Leinkuchen) dobro in hitro odebeliti (spitati), čese jim jih na dan po 2 do 2½ kila poklada. Kjer pa iz lanenega semena ne morejo prešati olja, naj se seme kuha, in kuhano s kako drugo krmo vred govedom daje po 1 kilo na dan. Mladim prascem, ki se ne redijo dobro, se tudi pomaga s kuhanimi lanenimi prešami ali kuhanim lanenim semenom. Breje krave lože teleta storijo in bolje molzejo, če se jim par tednov pred teletenjem daje kuhanega lanenega semena. Junicam, katere imajo prvokrat tele imeti, naj se 4 dni pred teletenjem vsak dan pol litra kuhanega lanenega semena daje. Sicer pa je kuhano laneno seme tudi zdravilo pri vnetih čevah in pomaga, če je živina zapečena.

Laneno seme je vsakako za krmo več vredno kakor lanene preše, v katerih moknati del ostane, olje pa je bilo izprešano. Zato gospodar le sam sebi na škodo dela, če lan, ki za seme ni dober, prodá namesti da bi ga za živinsko krmo porabil.

Zapomnite si to, gospodarji!

Muhe v hlevih.

Če je veliko muh v hlevu, so one velika nadloga živini, da ne more mirno jesti in ne mirno počivati. Edina gotova pomoč — pravijo „Puč. Nov.“ — proti tej nadlogi so lastavice, če si gnjezdo napravijo v hlevu. Zato naj gospodarji delajo na to, da privabijo onih tičic v hlev, kjer naj nekoliko desk vodoravno (horizontalno) pribijejo pod stropom, da si lastavice morejo gnjezdo napraviti.

Gospodarske novice.

* V Eppanu na južnem (Laškem) je županstvo tičji lov za tri leta prepovedalo, in to zato, ker so Lahi taki norci na male tiče, da vsako leto vse polovijo in snedó, zaradi tega pa so se gosnice in drugi mrčesi tako pomnožili, da so sadna drevesa in druge rastline vse polne onih požeruhov. Od zdaj naprej tedaj ne sme 3 leta nobeden nobenega tiča vjeti, pa tudi ne na prodaj ga prinesiti, če noče biti ostro kaznovan. Prav tako!

* V srednjih državah Amerikanskih so pridelali zimske pšenice obilo, — pomladanska pšenica pa je v več krajih po vremenskih ujimah veliko škodo trpela.

* Prepoved, da se konji ne smejo prodajati v tuje dežele, je vlada Avstrijska zdaj preklicala.

Podučne stvari.

Kako naj stariši izreajo svoje hčerke.

Na to vprašanje odgovarja nek Amerikansk časnik tako-le:

Izobrazite jih dobro; naučite kubati, prati, šivati, krpiti, plesti, da bodo znale obleko same narediti in zašiti; učite jih dobro peči in recite jim, da se po dobro narejenih jedilih mnogo dá prihraniti apotekarskih stroškov. Učite jih, da goldinar ima 100 krajcarjev, in da to je prava varčnost, ako se manj potrosi, kakor skupi, in da taki, ki več izdajo, kakor dobijo, pridejo na beraško palico. Učite jih, da priprosta obleka je lepša obleka in lepše stoji, kakor svilena, ki ni plačana. Učite jih, da je polno in okroglo lice več vredno, kakor 50 jetičnih krasotic; učite jih, naj nosijo dobre močne čevlje. Recite jim, da se obraz pokvari z lepotilom in modercem na zadržuljo. Vlíte jim zdravo ljudsko pamet, zaupanje v samega sebe; učite jih marljivim biti in pobožnim. Dajte jih, če imate za to denarja, učiti glazbe, slikarstva in drugih znanosti, a ne pozabite jim reči, da za žene so to le postranske reči. Recite jim, da peš hoditi je bolje, kakor voziti se. Učite jih, da vse prezirajo, kar je prazno. Učite jih, da srečnega zakona ne naredi ne čast ne denar moža, ampak edino njegov značaj. Ako so se vse to naučile, pustite jih potem brez vse skrbi, da se možijo, ako kdo pride po nje, in verujte, da bodo dobre in poštene žene.

Jezikoslovne stvari.

Ali u ali v.

Kakor reka naprej teče, tako se tudi jezik vedno bolj razvija in oglaja. Slovnica, ta je le nekaj jez, ki jezik varuje nepravilnosti. Ker si sem ter tje prizadevamo, da bi jeziku dali čedno in pristojno obleko, pravijo nekateri, da se nam tujci posmehujejo. No, to so tujci; oni se nam ne posmehujejo toliko zaradi tega prizadetja, ampak nam samim, slovenskemu narodu sploh. Na take ljudi se ne moremo ozirati, dasi nas pitajo s „philologische nation“. Da! to je naša čast! Zato se je pa tudi naš jezik v čuda malo letih, ko so drugi trebali stoletja, tako izobrazil, ukrepil in razvil, kakor noben drug jezik na svetu ne. Med vsemi, tudi med slovanskimi jeziki, se je naš jezik ohranil dosedaj najbolj čistega. Drugi jeziki težavno iztrebljajo tuje besede, naš je pa tako drzen, da se jih celó poprijema, se ve da, velikrat brez najmanje potrebe.

Marsikaj smo že v slovnico sprejeli, zlasti od Srbohrvatov, in dokaj nedostatnega. Sprejmimo še to, kar je zares potrebno; ne, sprejmimo od svojega naroda — kaj pa? — to-le malenkost: u mesto v; zavoljo tega se nam ne bode slovnstvo podrlo, pač pa še le podprlo. Pri nas in pri Čebih, ki pa v tem niso posneme vredni, opravlja črka v dve službi: vokala in konsonanta, na primer, voda, v vodo, kar ne gre, da bi razne glasove pisali z enakim znamenjem. Ločimo to tudi mi, kakor izborna ločijo Srbohrvati in drugi Slovani.

Navajam pa za to svoje priporočanje te-le razloge: 1) staroslovenščina ni tako pisala, ker je to stvar ločila; 2) prvi pisatelji novoslovenščine so to razločevali, pisavši v; 3) tudi novejši pisatelji so tako delali, pi-